

Põhikooli valikõppeaine „Ettevõtlusõpetus”

Üldhariduse töörühm

Tallinn 2018

Euroopa Liit
Euroopa Sotsiaalfond

Eesti
tuleviku heaks

Ettevõtlusõpet võib põhikoolis õpetada valikainena või lõimituna teiste õppeainetega. Ettevõtlusõppe eesmärk on anda baastadmisi ettevõtlusest ning arendada noortes ettevõtlikku hoiakut ja kujundada ettevõtluspädevust.

Materjal on valminud Euroopa Sotsiaalfondi poolt rahastatava programmi **„Ettevõtlikkuse ja ettevõtlusõppe süsteemne arendamine kõigil haridustasemetel“** poolt.

Ettevõtlusõppe valikainekava väljatöötamisel osalesid programmi esimese tegevussuuna üldhariduse töörühma liikmed: Kädi Alanurm, Grete Arro, Juta Jaani, Kristi Goldberg, Imbi Henno, Day-Lee Holm, Katrin Kivisild, Elina Malleus, Elbe Metsatalu, Epp Müil, Anu Olvik, Mari-Liis Tikerperi, Epp Vodja.

Põhikooli ettevõtlusõppe valikainekava on koostatud koostöös programmi kutsehariduse töörühmaga ja valikaine õpitulemused ühtlustatud kutsehariduse III taseme õpitulemustega vastavalt ettevõtluspädevuse mudelile.

Põhikooli valikõppeaine „Ettevõtlusõpetus“

Maht 35 tundi (8. või 9. klassis), sellest 5 tundi kordamiseks, tagasisidestamiseks ja praktilisteks töödeks

Õppe- ja kasvatustöö eesmärgid

Ettevõtlusõpetusega taotletakse, et põhikooli lõpuks õpilane

- 1) mõistab enda võimalusi töömaailmas, omandab teadmisi ja oskusi, mis võimaldavad tal olla ettevõtlik ühiskonna liige;
- 2) mõistab enda majanduslikke vajadusi ja võimalusi ning langetab otsuseid, lähtudes enda valikutest ja ressurssidest, teeb eesmärgipäraseid valikuid finantsteenuste kasutamisel.

Õppeaine kirjeldus

Ainet käsitletakse igapäevaeluga seostatult. Kaks kolmandikku valikõppeaine mahust käsitleb praktilisi tegevusi ja loovust ning kriitilise mõtlemise oskusi arendavate ülesannete lahendamist. Praktilised tööd on konkreetse üksikteema või materjali kohta. Iseseisvateks tegevusteks on kodused ülesanded, klassitööd ja arvutitööd.

Õppes on olulisel kohal aktiivõppemeetodid nagu arutelud, juhtumianalüüsid, rollimängud, projektid ja õppekäigud, kohalike ettevõtete külastused, kohtumised ettevõtjatega, ettevõtlike lapsevanematega ja vabatahtlik tegevus kodukohas.

Ettevõtlusõpetus annab ülevaate ettevõtte toimimisest ja ettevõtluse tähtsusest ühiskonnas. Ettevõtlusõpetus aitab paremini mõista inimtegevuse ja keskkonna vastastikuseid seoseid, ressursside nappust. Ettevõtlusõpetus kujundab õpilastes ettevõtluspädevust, enesejuhtimise, sotsiaalsete olukordade lahendamise, loova mõtlemise ja ettevõtluskeskkonnas tegutsemise kaudu. Samuti arusaamist, et vastutus ühiskonna jätkusuutliku arengu tagamiseks on nii üksikisikul kui ka ettevõtetel, kelle otsused peavad lähtuma loodus- ja elukeskkonna säästmise vajadusest.

Õpilased saavad teavet erinevatele elukutsetele esitatavate nõuete kohta, tutvuvad töötaja ja ettevõtja (tööandja) rollidega, õpivad hindama oma oskusi, soove, arenguvajadusi ning -võimalusi töömaailmas toimetulekuks, koostama elulookirjeldust, tähtsustama nii töötaja kui ka ettevõtja panust ühiskonda.

Ettevõtlusõpetus on tihedalt lõimitud teiste õppeainetega, tuginedes matemaatika-, geograafia- ja ajaloo teadmistele, ning toetades ühiskonna- ja inimeseõpetuse õppimist, karjääriõpet ja elukutsevalikut. Ettevõtlusõpetuse kavandamisel on õppesisu käsitlemist otstarbekas planeerida ja kooskõlastada II ja III kooliastme ühiskonnaõpetuse, geograafia, inimeseõpetuse, käsitöö ja kodunduse ning tehnoloogiaõpetuse õpetajatega. Arutlusteemade rakendamisel on otstarbekas kavandada koostöö keele ja kirjanduse õpetajaga.

Õpilase teabe ja tehnoloogia kasutamise oskuse arendamiseks kasutatakse õppes nüüdisaja tehnoloogilisi vahendeid, sh IKT võimalusi, (ettevõtete, omavalitsus- ja riigiasutuste kodulehed, õigusaktid internetis, ettevõtjaportaali, interaktiivsed ettevõtlusmängud, väärtusmängud jne).

Ettevõtlusõpetuse aine on jagatud kolmeks suuremaks teemaks: ettevõtluskeskkond, võimalused töömaailmas ning finantsid.

Õpetaja lähtub tegevuste kavandamisel ettevõtlusõpetuse valikainekavast (ja seda selgitavast õppeprotsessi kirjeldusest), enda pädevustest (nt on õpetajal hea projektijuhtimise või ettevõtlusalane kogemus) ning arvestades kooli ja piirkonna võimalusi ning õpilaste ettepanekuid. Valikaine tugineb ettevõtlusõppe programmi raames välja töötatud ettevõtluspädevuse mudelile.

Ettevõtlusõppe valikaine võib anda sisendi loovtöö läbiviimiseks põhikooli lõpetamise tingimusena.

Ettevõtlusõpetuse kursuse läbimiseks saab valida põhikooli 3. astmele JA Eesti praktilise õpilasfirma programmi „Minifirma“. Minifirma rakendamiseks on õpetajal vaja läbida eelnev koolitus.

Kool võib koostada kohalikest oludest lähtuva ja omanäolise ettevõtlusõppe ainekava, võttes aluseks riikliku ettevõtlusõppe ainekava eesmärgid ja õpitulemused.

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) püstitab eesmärgid, vastutab oma ideede elluviimise eest ning rakendab meeskonnatöö võtteid;
- 2) saab aru ettevõtluse tähtsusest igapäevaelus ja ühiskonnas;
- 3) on positiivse hoiakuga ettevõtluse ja ettevõtjate suhtes;
- 4) kirjeldab enda võimeid, oskusi ja võimalusi tegutsemiseks ettevõtliku kodanikuna;
- 5) mõistab hariduse, oskuste ja kogemuste tähtsust konkureerimiseks tööturul;
- 6) teeb eesmärgipäraseid valikuid raha kasutamisel;
- 7) tegutseb säästliku ja keskkonnateadliku tarbijana.

1. Ettevõtluskeskkond (10 tundi)

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) püstitab eesmärgid, vastutab oma ideede elluviimise eest ning rakendab meeskonnatöö võtteid;
- 2) saab aru ettevõtluse tähtsusest igapäevaelus, kodukohas ja ühiskonnas;
- 3) kirjeldab juhendi alusel ettevõtte toimimist;
- 4) tunneb ettevõtluse põhimõisteid, saab aru turgude toimimisest;
- 5) kavandab grupitööna lihtsa turundusstrateegia, hindab vajalikke ressursse ja tarbija vajadusi;
- 6) koostab grupitööna lihtsa ärimudeli;
- 7) on positiivse hoiakuga ettevõtluse ja ettevõtja suhtes, iseloomustab ettevõtlikku töötajat;
- 8) saab aru majanduse jätkusuutlikkuse põhimõttest ja tegutseb ise jätkusuutlikult.

Õppesisu

Ettevõtlikkus ja ettevõtlus, ettevõtte toimimine, ettevõtluskeskkond, ressursside nappus ja jätkusuutlik kasutus, eraomand, konkurents, ettevõtluse võimalused ja riskid, äriidee ja ärimudel, kasumi motiveeriv roll. Turundus, tarbija vajadused ja tootmise eesmärgid, omahind ja turuhinna kujunemine. Ettevõtja ootused ettevõtte töötajale ja meeskonnatöö tähtsus (ülesanded, vastutus, tööjaotus, aja planeerimine). Ettevõtluse roll ja olulisus ühiskonna toimimisel. Kohalik ettevõtlus. Ärietika.

Põhimõisted

Ettevõtlikkus, ettevõtlus, eraomand, konkurents, ettevõtluskeskkond, äriidee, ärimudel, kasum, kahjum, turundus, omahind, turuhind, tööjaotus, ärietika, jätkusuutlik majandus.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine

1. Mõistekaardi või skeemi koostamine majandusringluse kohta.
2. Äriidee väljatöötamine rühmas ajurünnaku meetodil.
3. Õppekäik kodukoha ettevõttesse ja külastuse põhjal ettevõtte analüüs rühmas.
4. Esitluse koostamine ettevõtte kohta (video- või fotoreportaaz, slaidiesitus ettevõttest rühmatööna).
5. Ühe ameti kirjeldamine, selleks vajalike teadmiste, oskuste ja tööülesannete iseloomustus ettevõtte külastuse või töökuulutuse põhjal.
6. Külastatud ettevõtte või oma äriidee kohta reklaami koostamine.

Õppetegevus ja metoodilised soovitused

- Antakse ülevaade ettevõtluse põhimõistetest.
- Majandusringluse simulatsioon ressursside ja kaupade ringluse kohta majapidamiste ja ettevõtete vahel.
- Kohaliku ettevõtluskeskkonna kirjeldamine ühe ettevõtte näitel (asukoht, looduslikud eeldused, ressursid, tööjõud, tarbijad).

- Meeskondade moodustamine äriidee väljatöötamiseks.
- Ajurünnak äriidee leidmiseks. ärimudeli koostamine, võimalusel idee teostamine minifirmas või loovtöona.
- Turunduse ja tarbimise teema käsitlemisel siduda reklaami koostamine kohaliku ettevõtte ja õpilaste äriideega.
- Soovitatav on korraldada õpilaste kohtumine kohaliku ettevõtjaga ja külalislektori loeng mõnel ainekava teemal.
- Õppekäigud ettevõttesse oma valla piirides. Soovitatav on selleks koostada õpilastele õppekäigu tööleht lähtuvalt hindamisülesande küsimustest.
- JA Eesti minifirma programmi rakendamisel saab kõiki teemasid omandada rühmas seostatult õpilaste endi äriideega.

Lõimingu võimalused:

Matemaatika: tabeli, diagrammi lugemine, tulu ja kulu, omahinna ja turuhinna arvutamine; **füüsika:** füüsikateadmiste rakendamine äriidee väljatöötamisel; **eesti keel:** funktsionaalne lugemine; ajalehe info analüüs, arutlusoskuse kujundamine; **võõrkeel:** sõnavara täienemine mitmesuguste infoallikatega töötamisel; **inimeseõpetus:** enda võimete, oskuste ja ettevõtlikkuse hindamine, ametile või ettevõtjale vajalike isikuomaduste analüüs; **muusika:** muusikatööstus, loovisikute ettevõtlus ja muusika tarbimise reeglid internetis; **ühiskonnaõpetus:** majandusringlus ja turgude toimimine, ettevõtluse põhimõisted; **geograafia:** tehnoloogiate ja seiresüsteemide rakendamine ettevõtluses ja erinevates ametites, ressursside ammendumise probleem ja säästev kasutamine, loodusolude mõju inimtegevusele; **tehnoloogiaõpetus:** materjalijääkide sorteerimine ja taaskasutus, enda valmistatud toote turundus ja müük koolilaadal.

Läbivad teemad:

Elukestev õpe ja karjääri planeerimine – ettevõtliku töötaja ja ettevõtja omadused.

Tehnoloogia ja innovatsioon – uudsete ideede leidmine ja IKT vahendite kasutamine.

Keskkond ja jätkusuutlik areng – ressursside nappus ja säästev kasutus.

Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus – aktiivne osalemine rühmatöös.

Teabekeskond ja kultuuriline identiteet – info leidmine kohaliku ettevõtte ja erinevate ametite kohta.

Väärtused ja kõlblus – äriidee vajalikkus tarbijale, ettevõtja ärietika, keskkonna väärtustamine; kodukoha eripära märkamine.

2. Võimalused töömaailmas (tundi 10)

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) kirjeldab iseenda tugevaid ja nõrku külgi vastavalt soovitud ametile ja tööturu võimalustele ning lähtudes ettevõtluskeskkonnast;
- 2) mõistab hariduse, oskuste ja kogemuste seost võimalustega tööturul;
- 3) koostab juhendamisel karjääri plaani lähtudes iseenda soovidest, eeldustest ja oskustest;
- 4) oskab vormistada elulookirjeldust ja töökohataotlust; näeb ettevõtlust ühe isikliku karjääri võimalusena.

Õppesisu

Võimalused töömaailmas; elukutsed ja ametid kodukoha ettevõtetes, enda vajadused, soovid ja võimalused elukutsevalikul ja tööturul. Hariduse, oskuste ja kogemuste nõuded tööturul. Isiklik karjääriplaan ehk edu tee (kuhu tahan jõuda 35. eluaastaks, mida tahan saavutada, kuidas selleks pingutada). Töökoha taotlemiseks motivatsioonikirja ja elulookirjelduse koostamine (enda andmetega või legendi põhjal, konkreetse töökuulutuse alusel); elukutsed ja ametid täna ja tulevikus, elukestev areng (mida tahaksin elus ära teha, proovida, kogeda, õppida, millised takistused võivad ette tulla ja kuidas neid ületada).

Põhimõisted

Elukutse ja amet, töötaja ja tööandja, karjäär, elukestev areng, motivatsioonikiri ja CV.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine

- Õpilased hindavad oma võimeid, soove, oskusi ja ettevõtlikkust osalemiseks tööturul, kasutades mitmesuguseid küsimustikke ja materjale.
- Eneseanalüüsi põhjal enda võimaluste hindamine unistuste ameti või elukutse omandamiseks.
- Töökoha taotlemiseks motivatsioonikirja ja elulookirjelduse vormistamine arvutis.
- Hindamisülesande „Mina ettevõtliku töötajana unistuste ametis“ vormistamine arvutitööna.

Õppetegevus ja metoodilised soovitused

- Töömaailmaga tutvumine on soovitatav siduda näiteks vanemate tööga või kohaliku ettevõtte külastusega sealsete ametite ja tööülesannete analüüsi kaudu. Õpilased võivad koostada ettevõtte reklaami või töökuulutuse mõne sealse ametikoha jaoks.
- Ametite ja elukutsete kirjeldamisel on soovitatav rakendada rühmatööd ja suunata õpilasi arutlema loovuse ja innovaatilise mõtlemise tähtsuse üle, samuti tööjõu oskuste ja teadmiste vajalikkuse üle uute tehnoloogiate ja seadmete kasutamiseks, aga ka pöörama tähelepanu nende seostele tootlikkuse, toodangu kvaliteedi ja töötasuga.
- Rühmatöö kaudu väärtustada tulevikuametites vajalikku meeskonnatööd, suunata õpilasi koostööle ja arvestama kaaslaste arvamustega, võtma liidri rolli ja vastutust ülesannete täitmisel rühmas. Selleks võib algatada klassis või koolis projekti, kus meeskond tegutseb ühiselt alates ideest kuni elluviimiseni, jaotab rollid ja ülesanded, sh otsib rahastusvõimalused.
- Töö taotlemise teema käsitlemisel pöörata tähelepanu alaealiste töötamise piirangutele ning töötaja ja tööandja õigustele ja kohustustele.
- Võimalusel kaasata töömaailma teemade käsitlemiseks karjääripetsialist või töötukassa esindaja.
- JA Eesti minifirma programmi rakendamisel saab jagada õpilastele vajalikud rollid ja vastutuse äriidee teostamiseks minifirmas.

Lõimingu võimalused:

Eesti keel ja kirjandus: õigusakti ja töökuulutuse funktsionaalne lugemine; arutlusoskuse kujundamine; töökohataotluse ja lühieluloo (CV) vormistamine; **inimeseõpetus:** oma võimete ja meeskonnatöö oskuste analüüs, enesehinnangu kujundamine, isikliku karjääriplaani koostamine; **informaatika:** karjääriplaani vormistamine arvutis, andmete otsimine internetiallikatest; **füüsika:** tehnoloogiateadmiste olulisus erinevates ametites; **tehnoloogiaõpetus:** uute tehnoloogiatega tutvumine, teadmiste ja oskuste kasutamine tööprotsessis, õppetegevuste seostamine elukutsega.

Läbivad teemad:

Elukestev õpe ja karjääri planeerimine – enda võimete, oskuste analüüs, elukestva õppimise ja koostöö vajadus tuleviku ametites, enda karjääri planeerimine.

Tehnoloogia ja innovatsioon – uute elukutsete ja ametitega tutvumine, IKT vahendite kasutamine.

Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus – aktiivne osalemine rühmatöös, õpilaste töötamisvõimaluste väljaselgitamine.

Teabekeskond ja kultuuriline identiteet – info leidmine ametite kohta.

Väärtused ja kõlblus – kaaslastega arvestamine rühmatöös, töö ja ametite väärtuse mõistmine ühiskonnas.

3. Finantsid (10 tundi)

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) mõistab majandusringlust ja maksusüsteemi;
- 2) teeb eesmärgipäraseid valikuid raha kasutamisel;
- 3) oskab nimetada erinevaid finantsteenuseid;
- 4) mõistab ja järgib ühiskonnas kokkulepitud seadusi ja väärtusi rahaga seotud otsuste tegemisel;

- 5) tegutseb teadliku tarbijana;
- 6) märkab looduskeskkonnas ja ühiskonnas tarbimisest tekkinud probleeme ja otsib võimalusi nende ennetamiseks või ja lahendamiseks.

Õppesisu

Tulud ja kulud. Töötasu tuluallikana. Bruto- ja netopalk, palgafond ja maksud. Soovid, vajadused, kulude ja tulude planeerimine, eelarve. Isiklike ressursside piiratus, tulu suurendamise võimalused ja valik. Teadlik ja keskkonda säästev tarbimine, eesmärgipärane finantsteenuste kasutamine.

Põhimõisted

Bruto- ja netopalk, maksud, eelarve, finantsteenused, hoius, laen, intress, säästmine, investeerimine.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine

- Isiklike tulude ja kulude jälgimine nädala jooksul, selle põhjal eelarve planeerimine ja järgimine.
- Tulu maksustamise põhimõtete ja määradega tutvumine maksu- ja tolliameti veebilehel.
- Pankade finantsteenuste võrdlemine vähemalt kahe panga veebilehe informatsiooni põhjal.
- Hinnavõrdlus sarnaste igapäevaste kaupade kohta kahes kaupluses või e-poes ning tarbijat mõjutavate võtete tuvastamine poodides.

Õppetegevus ja metoodilised soovitus

- Tulude ja kulude käsitlemist on soovitatav esmalt seostada majandusringlusega, tuues välja töö ja tasu seosed üksikisikute, majapidamiste ja ettevõtete vahel ning valitsuse rolli maksude kehtestamisel ning maksutulu ümberjaotamisel.
- Bruto- ja netopalka käsitlemisel tuua välja, milliseid makse ja makseid tasuvad töötaja ja tööandja ning miks need on valitsuse poolt kehtestatud. Soovitatav on selgitada tulumaksu, sotsiaalmaksu, töötuskindlustusmaksu, pensionikindlustusmaksu.
- Praktilist tulude ja kulude arvestamise ja eelarve koostamise ülesannet on soovitatav alustada soovide ja vajaduste selgitamisest, pöörata lisaks isiklikule eelarvele tähelepanu ka sissetulekute säästlikule kasutamisele ja eelarve järgimise vajadusele peres pikemaajaliste eesmärkide saavutamiseks.
- Säästmise, hoiustamise, laenamise ja investeerimise mõistete selgitamisel on soovitatav õpilastel võrrelda erinevate pankade teenuseid ja selgitada säästmise kui tulevikku suunatud tarbimise ja keskkonnahoiu võimalust. Võimalusel kutsuda teemat selgitama finantsasutuse esindaja.
- Teadliku ja keskkonda säästva tarbimise teemat selgitades pöörata tähelepanu nii tarbija vajadustele kui ka ettevõtja (müüja) tegevuse motiividele tarbija vajaduste rahuldamisel ning selgitada, kuidas kujuneb turuhind. Teadliku ja keskkonda säästva tarbija kujundamiseks suunata õpilasi arutlema toodete valmistamise protsessi, vajalike ressursside otstarbeka kasutamise ja pakendite vajalikkuse ning taaskasutuse üle.
- JA minifirma programmi rakendamisel saab arukat rahakasutust ning säästlikku tootmist ja tarbimist kujundada minifirmas materjali taaskasutuse, omahinna kujundamise ja tarbijateadlikkuse arvestamise kaudu.

Lõimingu võimalused:

Eesti keel ja kirjandus: finantsalaste terminite selgitamine ja kasutamine klassiaruteludes, kirjandustegelaste finantsalase ja tarbijakäitumise analüüs ning hinnang; matemaatika: hinnakalkulatsioon, palkade arvutamine, intressimäär ja maksude protsentarvutus; **ühiskonnaõpetus:** valitsuste ja maksude roll ühiskonnas, tulude ümberjaotamine; **inimeseõpetus:** pangateenuste kasutamine, isiklik ja pere eelarve, ressursside säästval kasutusel põhineva ärimudeli koostamine; **füüsika:** elektrienergia maksumus ja turuhind, erinevad hinnapaketid eraisikutele ja suurfirmadele, säästev energiakasutus ja jätkusuutlik tootmine; **geograafia:** ressursside säästva kasutamise ja loodusvarade tähtsus majandusringluses, nende ammendumise probleem, majanduse spetsialiseerumise kasulikkus tarbijale ja ettevõttele, kodumaise kauba eelised, teenuste liigid (transpordi, turismi, meedia jne) nende rahvusvahelisus ja tähtsus tarbijale, omahinna ja müügihinna kujunemine arvestades

ressursside kättesaadavust, loodusolusid, konkurentsi ja turu suurust; **muusikaõpetus**: õigused ja kohustused muusika tarbijana, CD-plaadi ja kontserdi omahinna ja piletihinna kujunemine, autori õigused ja tulu loomingu eest; **tehnoloogiaõpetus**: materjalide säästlik kasutus, tootmiskulude mõju toote lõpphinnale.

Läbivad teemad:

Elukestev õpe ja karjääri planeerimine – tarbijateadlikkuse ja finantskirjaoskuse kujunemine, erinevate tootmise, teeninduse ja tarbimisega seotud ametitega tutvumine.

Tehnoloogia ja innovatsioon – digitaalsete finantsteenuste kasutamise oskus.

Keskond ja jätkusuutlik areng – ressursside nappus ja säästev kasutus, jätkusuutlik tootmine ning jäätmete vähendamine ja taaskasutus.

Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus – uurimuslik hinnavõrdlus poodides, isikliku eelarve järgimine, aktiivne osalemine rühmatöös.

Teabekeskond ja kultuuriline identiteet – info leidmine toodete ja teenuste kohta e-kaubandusest, pangateenuste võrdlemine, teadlikkus kodumaiste kaupade eelistest.

Väärtused ja kõlblus – säästlik tarbimine, kaupleja ärietika, keskkonna- ja ohutusnõuete järgimine tarbimisel.

Õppevara:

1. Saal, T., Teder, J., Ohlau, A., Kull, A. (2012). Ettevõtlikkusest ettevõtluseni: gümnaasiumiõpik. Sihtasutus Teadlik Valik
2. Järv, T., Kull, A., Metsatalu, E., Ohlau, A., Rajamäe, V., Saal, T., Teigar, H. (2014). Gümnaasiumi ettevõtlusõpiku "Ettevõtlikkusest ettevõtluseni" õpilase töövihik. SA Teadlik Valik. – <https://koolielu.ee/waramu/view/1-00fc8369-4a5b-4fd8-9271-da0d872060c9>
3. **Mina ja ettevõtlus**. (2016). JA Eesti SA õppematerjal põhikooli III astmele ja õpetaja metoodiline juhend.
4. **Töö ja oskused** 20125. Tööjõuvajaduse seire- ja prognoosisüsteem OSKA, SA Kutsekoda. <http://oska.kutsekoda.ee/wp-content/uploads/2016/04/Tulevikutrendid-1.pdf>
5. **Majandusõpik gümnaasiumile**. (2018). JA Eesti.
6. Õpilafirma tegevusjuhend. JA Eesti
7. Ettevõtlusmäng „Da Vinci“. Loovusait.
8. Karjääriinfo, enesehinnangu küsimustik ja CV koostamise nõuanded. Innove Rajaleidja koduleht <https://rajaleidja.innove.ee/>
9. CV Online'i kodulehekülg www.cv.ee
10. Majandus- ja ettevõtlusteemalised videod: Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi koduleht <https://www.mkm.ee/et/videod>
11. Edukad ettevõtjad annavad nõu. Ettevõtjate intervjuud. <http://www.intervjuu.eu/1/>
12. Ettevõtlusteatri õppevideod. http://ettevotlusteater.eu/?page_id=30
13. Minuraha.ee. Sinu rahamaailma nõuandja. Finantsinspeksiooni tarbijaveeb <https://www.minuraha.ee/>
14. Tarbijakool. Tarbijakaitseameti tarbijahariduse portaal <https://www.tarbijakaitseamet.ee/et/tarbijakool>
15. Maksud ja maksusüsteem. Maksu- ja tolliamet <https://www.emta.ee/et/eraklient>
16. Uks e-riiki. Eesti riigi teenused kodanikule. Eesti.ee <https://www.eesti.ee/et/index.html>

ÕPPEGEVUSTE NÄITED JA HINDAMISÜLESANDED

1. Ettevõtluskeskkond

Ülesanne 1. Kohalik ettevõtte ja ettevõtlik töötaja

Õppetegevused

1. Kirjeldage rühmas õppekäigul külastatud ettevõtet järgmiste küsimuste abil:

- Millega ettevõtte tegeleb, mida toodab või millist teenust pakub?
- Kes on ettevõtte kliendid?
- Milliseid seadmeid kasutab ettevõtte kauba tootmiseks või teenuse osutamiseks?
- Milliseid materjale või toorainet kasutab ettevõtte ja kust ta neid hangib?
- Kui palju inimesi ettevõttes töötab, millistes ametites ja milliseid tööülesandeid neis ametites tuleb täita?
- Kuidas mõjutab ettevõtte kohalikku elu ja keskkonda?
- Millised on töötingimused ettevõttes ja mis on sinu lemmiktöökoht ettevõttes? Miks?
- Mis õppekäigul meeldis ja miks, mida võiks järgmisel korral teisiti teha?

2. Arutlege klassis, mida ootab ettevõtte oma töötajatelt?

- Millised oskused peavad töötajatel olema?
- Millised iseloomuomadused on töötamiseks soovitud ja millised mitte?

3. Milliseid seadusi või reegleid peab ettevõtja arvestama (nt töötajate tasustamisel, töötingimuste ja keskkonnanõuete rakendamisel)?

4. Valmistage ette esitlus (meedium vaba) külastatud ettevõtte ja ettevõtliku töötaja kohta ning esitlege meeskonnatöö tulemusi kõigi liikmete osavõtul kaasõpilastele.

5. Meeskonnatöö analüüs ja hindamine. Arutlege ja andke hinnang meeskonnatööle järgmiste küsimuste abil:

- Kas meeskonnatöö oli põnev?
- Kuidas meie meeskonnas koostöö laabus?
- Kas üksteise arvamusi arvestati?
- Mida teeksime edaspidi kindlasti teisiti?

Hindamine: Ettevõtte ja ettevõtlik töötaja

Hindamise aspekt	Hindamiskriteerium
Ettevõtte toimimise kirjeldus	Õpilane kirjeldab ettevõtte toimimist vastavalt juhendile
Ettevõtliku töötaja kirjeldus	Õpilane kajastab arutelus ettevõtliku töötaja kirjeldamisel kõiki aspekte
Esitluse sisu	Õpilaste esitlus sisaldab kõikide õppeülesannete tulemusi
Esitluse vormistus	Õpilased on esitluse koostamisel järginud valitud esitlusviisi (posteri, slaidiesitluse, suulise ettekande jne) põhimõtteid
Esitluse tegemise tähtaeg	Õpilased teevad esitluse kokkulepitud tähtajaks
Esitluse viis, selgus, arusaadavus	Õpilaste tehtud esitlus on ülevaatlik, korrektset keeles, selge ja arusaadav
Hinnang meeskonnatööle	Õpilased on objektiivsed, toovad välja õnnestumised ja õppetunnid ebaõnnestumisest

2. Võimalused töömaailmas

Ülesanne 2. Mina ettevõtliku töötajana unistuste ametis

Ülesanne koosneb kolmest osast: eneseanalüüs, huvipakkuva töövaldkonna ettevõtluskeskkond ja tegevusplaan töömaailmas toimetulekuks.

Kirjalik töö.

1. Eneseanalüüs

- 1.1. Tutvu eneseanalüüsi õppematerjalidega, põhimõtete ja meetoditega.
- 1.2. Tee läbi üks enesehinnangu ja isiksuse test.
- 1.3. Kirjelda iseenda tugevaid külgi, positiivseid omadusi või harjumusi.
- 1.4. Kuidas neid saab ära kasutada unistuste ametis?
- 1.5. Kirjelda iseenda nõrku külgi, negatiivseid omadusi või harjumusi
- 1.6. Kuidas neid saaks kõrvaldada või parandada, et toime tulla unistuste ametis?

2. Ettevõtluskeskkond

- 2.1. Millistes ettevõtetes võiksid leida unistuste elukutsele vastavat tööd?
- 2.2. Kui keeruline on leida tööd sind huvitaval erialal?
- 2.3. Millised on Sinu huvi ja vajadustega seotud ametikohad?
- 2.4. Milliseid oma maakonna ettevõtteid Sa tead, kus on sind huvitava erialaga seotud ametikohti?
- 2.5. Milliseid tööülesandeid tuleb täita sind huvitavas ametis?
- 2.6. Milline on selle tööga seotud tööaeg, töökorraldus, töövahendid jms?
- 2.7. Mis on selles töös kõige tähtsam?
- 2.8. Kellega tuleb selles töös koostööd teha?
- 2.9. Milliseid masinaid ja seadmeid on selles töös vaja?
- 2.10. Millised on minu võimalused selles ametis töömaailmas tegutsemiseks?
- 2.11. Millised on minu ohud või riskid selles ametis töötamisel?

Kogu vastused 1.3, 1.5, 2.10 ja 2.11 tabelisse:

Minu tugevad küljed:	Minu nõrgad küljed:
Töömaailma võimalused:	Töömaailma ohud:

3. Tegevusplaan

- 3.1. Millised on Sinu järgmised sammud, arvestades koostatud analüüsi.

3.2. Kirjelda ennast eduka ja ettevõtliku töötajana üks või mitu aastat pärast kooli lõpetamist ja vastava elukutse omandamist.

3.3. Sõnasta see kirjeldus lühidalt ja kokkuvõtlikult, mõõdetava eesmärgina.

3.4. Koosta tegevusplaan selle eesmärgi täitmiseks, küsi nõu õpetajalt ja vanematelt.

Hindamismudel: Mina huvitava töövaldkonna ettevõtliku töötajana

Hindamise aspekt	Hindamiskriteerium
1) Eneseanalüüs	Enda tugevad ja nõrgad küljed seoses töövaldkonnaga on loetletud, enda võimalused ja ohud töömaailmas seoses õpitava erialaga on esitatud.
2) Ettevõtluskeskkond	Töövaldkonnaga seotud ettevõtluskeskkond on kirjeldatud vastavalt etteantud küsimustele.
3) Eesmärgi seadmine	Eesmärk eduka ja ettevõtliku töötajana töömaailmas on esitatud.
4) Tegevuskava	Eesmärgi täitmiseks vajalikud tegevused on sõnastatud.

3. Finantsid

Ülesanne 3. Minu nädala tulud ja kulud

1. Meie vajadused ja soovid on tihtipeale suuremad meie võimalustest.

Loetle asju või teenuseid, mida sooviksid endale saada, seejärel jaota nad kahte tulpa selle järgi, mida Sul on ilmtingimata vaja (vajadus) ja ilma milleta saaksid hakkama (soov).

2. Jälgi nädala (7 päeva) jooksul oma tulusid ja kulusid, kirjuta üles oma sissetulekud ja väljaminekud, arvuta iga tehingu järel raha jääk ja nädala möödumisel saadud tulude ja tehtud kulude summad (rida Kokku).

Tabel 1. Minu nädala sissetulekud ja väljaminekud

Kuupäev	Sissetulek €	Väljaminek €	Rahajääk	Mille eest või kellelt saadud / Millele kulus?
Kokku				

Järeldus raha kasutusest:

Järgmise nädala alguses tehke klassis kokkuvõtted isikliku raha liikumisest (kuludest ja tuludest), arutlege rühmas, mis kulutus oli ilmtingimata vajalik, millest oleks võinud loobuda. Võimalusel pikenda ülesannet näiteks ühe kuuni, tehes siiski iga nädal vahekokkuvõtteid. Sel juhul on võimalik kulutusi nädalate kaupa võrrelda.

4. Kavanda ühe nädala väljaminekud, arvestades oodatavaid tulusid ja koosta eelmise nädala kulutuste analüüsi põhjal järgmise nädala eelarve.

Tabel 2. Minu järgmise nädala eelarve

NÄDALA EELARVE			
Võimalik sissetulek	Summa €	Võimalikud kulutused	Summa€
		Planeeritud säästud	
Sissetulekud kokku		Kulutused ja säästud kokku	

Selgita, kuidas eelarve koostamine ja selle järgimine aitab Sul saavutada tulevikueesmärke.

.....

Hindamine: Minu nädala tulud ja kulud

<i>Hindamise aspekt</i>	<i>Hindamiskriteerium</i>
Nädala tulude loetelu ja kirjeldus	Nädala tulud on kirja pandud ja nende allikad märgitud
Nädala kulude loetelu ja kirjeldus	Nädala kulud on kirja pandud ja on täpsustatud, millele raha kulus
Nädala tulude ja kulude plaan	Nädala kulud ja tulud on kavandatud vastavalt juhendile
Nädala tulude ja kulude plaani esitlus	Esitlus, sh kirjalikult, on selge ja arusaadav

Juhtpartnerid:

Elluviija:

Partnerid:

